

KORNAI JÁNOS

Simonovits András születésnapjára

Ha jól számolom, 46 év telt el azóta, hogy összehozott bennünket Lipták Tamás – a zseniális matematikus, akivel akkor már évek óta dolgoztam együtt, és pontosan ismertük egymás nézeteit. Előtte négyszemközt mondta nekem: „András tehetséges. Jó matematikus, és azt hiszem, érdekelni fogják a közgazdasági alkalmazások. Nagyon rendes fiú, megbízhat benne.” Lipták nagyon magasra tette a mércét a szakmai tudás megítélésében. Politikai múltja, a letartóztatás és a börtönben eltöltött hónapok után nem mondta ki egykönnyen bárkiről is azt, hogy „rendes fiú”. Sok árulást látott már – tudta, hogy felelősség ezt mondani valakiről. Nem csalódtam: Tamás minden szava beigazolódott.

Jó volt együtt dolgozni Andrással. Három vagy négy tanulmányt írtunk együtt társszerzőként; ezek megjelentek magyarul és angolul, folyóiratban és a *Non-price Control*¹ című kötet fejezeteiként. Annak idején megvoltunk győződve arról, hogy ezek az írások és a Martos Bélával közösen szerkesztett kötet fontos és újszerű hozzájárulás volt a közgazdasági elmélethez. A szocialista rendszer megfigyelésétől inspirálva, gondolatmenetünk – a tiszta elmélet síkján – teljesen elvonatkoztatott az eltorzított, csak tompán ható áráktól. Feltettük azt a kérdést: képes-e működni egy olyan rendszer, amelyben nem működnek az árak, csakis a mennyiségi jelzések szabályozzák a gazdaságot. Ma is meg vagyok győződve, hogy ez érdekes, releváns problémafelvetés volt. Nemcsak prózában érveltünk, hanem – hála Martosnak és Simonovitsnak – elegáns matematikai modellek, bizonyított elméleti megállapítások formájában is. András megbízható, alapos, pedáns munkatársnak bizonyult – igazolódott Lipták ajánlása. András képes volt valóban beleélni magát ebbe a szokatlan megközelítésbe. Sajnálom, hogy a szakma nem kapott rá erre az újdonságra. Sok oka lehet; talán a legfőbb az, hogy munkánk elkerülte a *mainstream* legfontosabb eszközeinek használatát, az optimalizálást, azt a feltételezést, hogy

¹ *Kornai János–Martos Béla* (szerk.): *Non-price control*. North-Holland, Amsterdam, 1891.

a gazdaság döntéshozói folyamatosan feltételelesszéltsőérték-problémákat oldanak meg. Kár, hogy süket fülekre találtunk. Most sem hiszem, hogy ez zsákutca volt; annyi azonban bizonyos, hogy olyan utcába léptünk be, amelyben eléggé egyedül maradtunk.

Akkor a szabályozási folyamatok leírására matematikai apparátusként főképpen a differenciálegyenleteket alkalmaztuk. Ma is ezt találom az egyik leghasználhatóbb eszköznek abban az eszköztárban, amely a gazdaság dinamikáját leképezni hivatott matematikai modellek szerkesztőinek rendelkezésére áll. Jó érzés tudni, hogy András milyen mélyen bedolgozta magát a matematikának ebbe az ágába. A matematikának ehhez a fejezetéhez kötődik leginkább tanári munkássága; ennek a tantárgynak a professzora a műegyetemen. András egykori kollégái közül valamennyien büszkék vagyunk arra, hogy Andrásból e nevezetes egyetem professzora lett.

Ennél több elismerést is megérdemelt volna a hivatalos ranglétrán. Én magam többször javasoltam, másokkal együtt, hogy válasszák meg az MTA levelező tagjává. Sajnos, ez, valamint más hasonló javaslataink sem nyerték meg akadémikustársaim támogatását. Felülkerekedtek azok, akik irtóznak a matematikai módszerek használatától. Ez (és néhány más személyi javaslatom elvetése) végleg elvette a kedvemet az akadémián folyó csúnya játékoktól, és azóta teljesen elzárkózom attól, hogy ezeknek a döntési folyamatoknak akár csak a közelébe is kerüljek. Akik ismerik András munkáját, így is ugyanúgy tisztelik őt – akár akadémikus, akár nem.

A munka területén útjaink később elváltak. Ő a nyugdíjprobléma tanulmányozására fordította és fordítja ma is energiáinak egyre nagyobb részét. Évről évre mélyebben bedolgozta magát ennek a roppant fontos ügynek a gazdag irodalmába, mind az elméleti művekbe, mind a jogszabályokba és az alternatív gyakorlati tervekbe. Ma már ő a téma egyik legjobb szakértője. Azokban az újságokban, amelyeket olvasok, és azokban a tévéhíradókban, amelyeket nézni szoktam, őt szólaltatják meg a leggyakrabban. Nem felemelt hanggal, nem durván vagy arrogánsan mondja el bírálatát a kormányzat súlyos mulasztásairól és felelőtlen terveiről, hanem higgadtan, igazi tudós módjára fejt ki álláspontját. Bátorság kell ehhez a kiálláshoz, hit a logika és az erkölcsi érvelés meggyőző erejében.

Munkakapcsolatunk azonban nem szűnt meg. Ha írok valamit, amiről azt hiszem, hogy fontos, máig megkérem Andrást, hogy – még mielőtt benyújtanám publikálásra egy folyóiratnak – legyen az első fogalmazvány egyik „baráti lektora”. Most is ez történt, amikor a „Még egyszer a rendszerparadigmáról” című tanulmányon dolgoztam. András rendkívül alaposan áttanulmányozta. Tett hozzá lényegbe vágó észrevételeket, emellett

végig „szőrözte”, és éles szerkesztői szemmel fennakadt még apró elírásokon és nyelvtani hibákon is. Egy-egy ilyen előzetes lektoráláson újra és újra kiderül, hogy nemcsak a nyugdíjakhoz és a differenciálegyenletekhez ért, hanem igen széles a szakmai, irodalmi, történelmi és politikai műveltsége. Észrevette például, hogy a cikkemben tévesen emlékeztem a hitleri hatalomátvétel politikai körülményeire; hálás vagyok neki, hogy megjegyzése alapján kijavíthattam a hibát. A szöveget az ő és mások megjegyzései alapján revideáltam, és utána újra elküldtem neki. Ezt inkább udvariassági gesztusnak szántam, ám András nem volt rest másodszorra is elolvasni, ismét fantasztikus lelkiismeretességgel. Megint talált benne apróbb és nagyobb hibákat, legalábbis problematikus fejtegetéseket.

András igazi jó fiú, jó ember, jó barát, akire mindig számíthatnak a barátai – én is, és feleségem, Zsuzsa is. Nemcsak András öregedett meg egy kicsit, amint ezt a mostani kerek születésnap is bizonyítja, hanem mi is öregebbek, sokkal öregebbek lettünk. Ezt az öregedési folyamatot, sajnos, nem lehet lineáris trendvonalal leírni. András rendszeres időközönként hűségesen jelentkezik, és megkérdezi, nem formálisan, hanem fiúi szeretettel és aggodalommal: hogy vagyunk. Ilyenkor beszámol a saját életéről is, a konferenciákról, ahol közös ismerősökkel találkozott, a gyerekei sikeréről és problémáiról.

András első feleségét, Juditot hamar megszerettük, és szeretjük ma is. Örülünk annak, hogy András mellett most ott van Andrea, ez a határozott, komoly, belső derűt és tartást sugárzó asszony. Különösen szeretem Andrea arckifejezését, amikor találkozásainkról csoportkép készül, Andrea az, aki nem a fotográfus Jutka felszólítására, hanem belülről indítva mosolyog mindig.

Boldog születésnapot, András!

Utóirat: Kár, hogy ezt a szöveget nem küldhettem el neked baráti előlektorálásra. Biztosan találtál volna benne hibát, a dátumokban vagy a matematikai vonatkozásokban. De a lényeg – a szülői és baráti érzés, amely Zsuzsában és bennem él irántad – biztosan stimmel!